

Πρωτόκολλο συνεργασίας Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά

Πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ
Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία
και επαγγελματιών ψυχικής υγείας

Αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του παραδοτέου D3.1
Πρωτόκολλο συνεργασίας του Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά
Έργο SASTIPE

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Health and Digital Executive Agency (HADEA). Neither the European Union nor HADEA can be held responsible for them.

symplexis

SASTIPEN

Ρήτρα αποποίησης

Το παρόν Πρωτόκολλο Συνεργασίας αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Παραδοτέου D3.1 του έργου SASTIPE, το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το περιεχόμενο αντανακλά αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών/ριών του. Η Επιτροπή δεν φέρει καμία ευθύνη για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται στο παρόν.

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Health and Digital Executive Agency (HADEA). Neither the European Union nor HADEA can be held responsible for them.

Πίνακας

Ρήτρα αποποίησης	2
1. Εισαγωγή και σκοπός	4
2. Πεδίο εφαρμογής και στόχοι	5
3. Ορισμοί και βασικές έννοιες	6
4. Ενδιαφερόμενα μέρη και ρόλοι	8

1. Εισαγωγή και σκοπός

Το παρόν Πρωτόκολλο Συνεργασίας αποτελεί θεμελιώδες πλαίσιο για τη δομημένη και διαρκή συνεργασία μεταξύ **των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία και των επαγγελματιών ψυχικής υγείας** στο πλαίσιο του έργου SASTIPE, που υλοποιείται στην Ελλάδα, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Το πρωτόκολλο, το οποίο αναπτύχθηκε ως Παραδοτέο D3.1, ανταποκρίνεται άμεσα στα επίμονα διαρθρωτικά, πολιτισμικά και θεσμικά εμπόδια που παρεμποδίζουν την ισότιμη πρόσβαση των Ρομά κοινοτήτων στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας σε αυτές τις χώρες.

Το Πρωτόκολλο βασίζεται σε μια προσέγγιση στη βάση των δικαιωμάτων και ευθυγραμμίζεται με την εθνική νομοθεσία— όπως ο **νόμος 4443/2016** στην Ελλάδα και η κυβερνητική διάταξη αριθ. 137 της 31ης Αυγούστου 2000 για την πρόληψη και την τιμωρία όλων των μορφών διακρίσεων στη Ρουμανία ή ο νόμος για την προστασία από τις διακρίσεις (2003), που αποτελεί το βασικό νομοθετικό μέτρο κατά των διακρίσεων στη Βουλγαρία, απαγορεύει τις άμεσες και έμμεσες διακρίσεις και θεσπίζει την Επιτροπή για την Προστασία κατά των Διακρίσεων—και το **Στρατηγικό Πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά**. Περιγράφει τυποποιημένες διαδικασίες για τη διεπαγγελματική συνεργασία. Επιδιώκει να θεσμοθετήσει ένα είδος φροντίδας πολιτισμικά ασφαλές και συμπεριληπτικό:

- Καθορίζοντας **σαφείς ρόλους και αρμοδιότητες** για τους/τις Ρομάδιαμεσολαβητές/ριες για την υγεία και τους/τις επαγγελματίες ψυχικής υγείας όσον αφορά την αναγνώριση, την παραπομπή και την παρακολούθηση περιπτώσεων ψυχικής υγείας στις Ρομά κοινότητες.
- Δημιουργώντας **δομημένους διαύλους επικοινωνίας** μεταξύ των κοινοτικών φορέων και των παρόχων κλινικών υπηρεσιών, ώστε να διασφαλίζεται η έγκαιρη, συντονισμένη και αξιοπρεπής παροχή υπηρεσιών.
- Προωθώντας **δραστηριότητες αμοιβαίας κατάρτισης και ανάπτυξης ικανοτήτων**, που θα επιτρέψουν και στις δύο επαγγελματικές ομάδες να εμβαθύνουν την κατανόησή τους σχετικά με τους κοινωνικοπολιτισμικούς καθοριστικούς παράγοντες της ψυχικής υγείας και τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης των Ρομά.
- Υποστηρίζοντας την ενσωμάτωση των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών **ως επίσημων μεσαζόντων/ουσών** στις διαδρομές ψυχικής υγείας, διασφαλίζοντας έτσι ότι οι Ρομά χρήστες/ριες των υπηρεσιών θα λαμβάνουν μια φροντίδα που θα σέβεται την ταυτότητά τους,
- Παρέχοντας εργαλεία και κατευθυντήριες γραμμές για **την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας** αυτού του μοντέλου συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένων μηχανισμών ανατροφοδότησης από τις Ρομά κοινότητες.

Το Πρωτόκολλο Συνεργασίας εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο του έργου SASTIPE, το οποίο αποσκοπεί στην προώθηση της ψυχικής υγείας και στη βελτίωση της πρόσβασης των

Ρομάσε υπηρεσίες ψυχικής υγείας υψηλής ποιότητας. Αναγνωρίζοντας τις πολλαπλές κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις που επηρεάζουν δυσανάλογα τα Ρομά άτομα, όπως η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, οι διακρίσεις και η περιορισμένη γνώση σε θέματα υγείας, το έργο υιοθετεί μια **κοινωνική, ανθρωποκεντρική προσέγγιση** για την αντιμετώπιση των σύνθετων και συχνά ανεκπλήρωτων αναγκών τους στον τομέα της ψυχικής υγείας.

Το πρωτόκολλο εντάσσεται σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης που περιλαμβάνει:

- Τη βελτίωση της πρόσβασης των υπευθύνων χάραξης πολιτικής και των επαγγελματιών του τομέα της υγείας σε αναλυτικά στοιχεία σχετικά με την ψυχική υγεία των Ρομά.
- Τον εντοπισμό και την επέκταση **των καλών πρακτικών** στους τομείς της προαγωγής της ψυχικής υγείας και της έγκαιρης παρέμβασης.
- Την ενίσχυση των **διεπιστημονικών ικανοτήτων** των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία και των επαγγελματιών ψυχικής υγείας για την παροχή πολιτισμικά κατάλληλης φροντίδας.
- Την προώθηση της **διατομεακής συνεργασίας** μεταξύ τοπικών μονάδων υγείας, κοινοτικών κέντρων, οργανώσεων υποστήριξης Ρομά και εθνικών υγειονομικών αρχών.
Την αύξηση της διαθεσιμότητας **εξατομικευμένων, καινοτόμων υπηρεσιών** προσαρμοσμένων στις συγκεκριμένες πραγματικότητες της ζωής των Ρομά.
- Τη συμβολή στην ανάπτυξη και εφαρμογή συμπεριληπτικών πολιτικών δημόσιας υγείας, που αντανακλούν και ανταποκρίνονται στις ποικίλες ανάγκες των Ρομά κοινοτήτων.
- Την προώθηση δραστηριοτήτων για την προσέγγιση και την ευαισθητοποίηση της κοινότητας με στόχο τον περιορισμό **του στιγματισμού, της παραπληροφόρησης και της δυσπιστίας** που περιβάλλει την ψυχική υγεία σε Ρομά πληθυσμούς.

Ουσιαστικά, το παρόν πρωτόκολλο δεν είναι μόνο ένα διαδικαστικό έγγραφο, αλλά και ένα στρατηγικό εργαλείο για τη μακροπρόθεσμη συστημική αλλαγή. Επιβεβαιώνει τον κεντρικό ρόλο της συνεργασίας, της πολιτισμικής ταπεινότητας και της ισότητας στην παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε έναν από τους πιο περιθωριοποιημένους πληθυσμούς της Ευρώπης.

2. Πεδίο εφαρμογής και στόχοι

Το παρόν Πρωτόκολλο Συνεργασίας παρέχει ένα δομημένο και τυποποιημένο πλαίσιο για τη διεπιστημονική και διατομεακή συνεργασία μεταξύ **των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία και των επαγγελματιών ψυχικής υγείας** με τον γενικό στόχο της βελτίωσης της πρόσβασης και της ποιότητας της ψυχικής υγείας για τις Ρομά κοινότητες. Επιδιώκει να θεσπίσει αποτελεσματικούς, πολιτισμικά κατάλληλους μηχανισμούς για τη συνεργασία και την παροχή υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις πολύπλοκες και πολυδιάστατες ανάγκες των Ρομά σε διαφορετικά εθνικά πλαίσια.

Γεωγραφική κάλυψη

Εφαρμόζεται σε πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις που υλοποιούνται στην **Ελλάδα, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία**, στο πλαίσιο του έργου SASTIPE.

Κύριοι τομείς εστίασης

- Υποστήριξη της ψυχικής υγείας σε επίπεδο κοινότητας
- Έγκαιρη ανίχνευση και έλεγχος της ψυχικής υγείας
- Μηχανισμοί παραπομπής και παρακολούθησης
- Συνέχιση παροχής φροντίδας
- Στρατηγικές κατά του στιγματισμού και ευαισθητοποίηση της κοινότητας

Στόχοι του πρωτοκόλλου

Το Πρωτόκολλο έχει ως στόχο:

1. **Τη γεφύρωση των υφιστάμενων κενών** μεταξύ των πληθυσμών Ρομά και των επίσημων συστημάτων ψυχικής υγείας, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη, την πρόσβαση και τη χρήση των υπηρεσιών.
2. **Τον καθορισμό και την επισημοποίηση των ρόλων και των αρμοδιοτήτων** μεταξύ των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία και των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, καλλιεργώντας μια συντονισμένη προσέγγιση της φροντίδας.
3. **Τη διασφάλιση ότι η φροντίδα θα είναι πολιτισμικά κατάλληλη, θα βασίζεται σε γνώσεις σχετικά με το τραύμα και θα στηρίζεται στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, με ευαισθησία στις εμπειρίες των Ρομά κοινοτήτων.
4. **Την προώθηση σαφών και συστηματικών καναλιών επικοινωνίας** για την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών, τη διαχείριση κοινών περιπτώσεων και τη διεπιστημονική συνεργασία.
5. **Την ενσωμάτωση της ουσιαστικής συμμετοχής της κοινότητας** στον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, ενισχύοντας έτσι την κατά τόπους αίσθηση κυριότητας και τη συνάφεια.

Συγκεκριμένοι στόχοι

1. **Διευκόλυνση της δομημένης συνεργασίας**
Καθορισμός σαφώς καθορισμένων διαδικασιών επικοινωνίας, παραπομπής και κοινής παρέμβασης μεταξύ των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία και των επαγγελματιών ψυχικής υγείας.
2. **Βελτίωση των συστημάτων πρόσβασης και παραπομπής**
Ενίσχυση των διαύλων μέσω των οποίων τα άτομα της Ρομά κοινότητας θα εντοπίζονται, θα υποστηρίζονται και θα συνδέονται με τις κατάλληλες υπηρεσίες

ψυχικής υγείας, με τους/τις Ρομά διαμεσολαβητές/ριες για την υγεία να ενεργούν ως αξιόπιστοι/ες μεσάζοντες/ουσες.

3. **Ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας στην παροχή φροντίδας**
Ενδυναμωση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας με τις δεξιότητες και τις γνώσεις που απαιτούνται για την παροχή συμπεριληπτικής φροντίδας με σεβασμό, που να αναγνωρίζει την πολιτισμική ταυτότητα και να αντιμετωπίζει τις ιστορικές διακρίσεις.
4. **Διασφάλιση της ηθικής διαχείρισης ευαίσθητων δεδομένων**
Τήρηση των αρχών της εμπιστευτικότητας, της ενήμερης συναίνεσης και της ηθικής διαχείρισης των δεδομένων κατά τη συλλογή ή την ανταλλαγή πληροφοριών που σχετίζονται με την ψυχική υγεία στις Ρομά κοινότητες.
5. **Πρώθηση της βιωσιμότητας μέσω της θεσμικής ενσωμάτωσης**
Εναρμόνιση του πρωτοκόλλου με τη σχετική εθνική νομοθεσία και την ΕΕ με στόχο την ενσωμάτωση των πρακτικών στα υφιστάμενα συστήματα δημόσιας υγείας.
6. **Αναγνώριση και ενδυνάμωση των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία**
Αναγνώριση της σημασίας των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία ως βασικών παραγόντων στην πορεία της ψυχικής υγείας και υποστήριξη της ενσωμάτωσής τους στις τοπικές και εθνικές δομές υγείας.
7. **Καταπολέμηση των διακρίσεων και του στιγματισμού**
Αντιμέτωπιση του συστημικού και διαπροσωπικού στιγματισμού με την προώθηση συμπεριφορών χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς μεταξύ των επαγγελματιών και των κοινοτήτων.
8. **Υποστήριξη της ανάπτυξης πολιτικών στη βάση τεκμηριωμένων στοιχείων**
Συμβολή στη δημιουργία αξιόπιστων δεδομένων σχετικά με τις ανάγκες των Ρομά στον τομέα της ψυχικής υγείας, με σκοπό τον σχεδιασμό ενός δημόσιου συστήματος υγείας χωρίς αποκλεισμούς και με ισότιμη πρόσβαση.

3. Ορισμοί και βασικές έννοιες

• Δίκτυο Ψυχικής Υγείας των Ρομά (ΜΗΝ)

Το Δίκτυο Ψυχικής Υγείας των Ρομά (ΜΗΝ) αποτελεί μια δομημένη, διατομεακή πλατφόρμα που έχει σχεδιαστεί για να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των βασικών ενδιαφερόμενων μερών που εμπλέκονται στην προώθηση της ψυχικής υγείας των πληθυσμών των Ρομά. Συνήθως περιλαμβάνει **Ρομά διαμεσολαβητές/ριες για την υγεία, επαγγελματίες ψυχικής υγείας, εκπροσώπους τοπικών και περιφερειακών αρχών, δημόσιων υγειονομικών ιδρυμάτων και οργανώσεων της κοινότητας των Ρομά.** Λειτουργεί εξίσου ως μηχανισμός συντονισμού όσο και ως φόρουμ ανταλλαγής, επιτρέποντας τον κοινό σχεδιασμό, την ανταλλαγή πληροφοριών, την ανάπτυξη ικανοτήτων και την παρακολούθηση των παρεμβάσεων. Έχει στόχο να εξασφαλίσει πολιτισμικά κατάλληλες, βασισμένες στα δικαιώματα και βιώσιμες απαντήσεις στον τομέα της ψυχικής υγείας για τα άτομα και τις οικογένειες Ρομά, ιδίως για όσες ζουν σε συνθήκες

κοινωνικού αποκλεισμού. Θεμελιώνεται στις αρχές της ισότητας, της συμμετοχής της κοινότητας και της διεπιστημονικής συνεργασίας.¹²

•Ρομά διαμεσολαβητές/ριεςΥγείας

Ο/η Ρομά διαμεσολαβητής/ρια υγείας είναι ένα εκπαιδευμένο άτομο, συνήθως Ρομά καταγωγής, που ενεργεί ως σύνδεσμος μεταξύ των κοινοτήτων των Ρομά και των επίσημων συστημάτων υγείας. Οι Ρομά διαμεσολαβητές/ριες υγείας —που σε ευρύτερο πλαίσιο μπορεί να είναι διαμεσολαβητές/ριες ή εμπειρογνώμονες στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγείας και άλλων τομέων που εργάζονται με την κοινότητα των Ρομά— διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη γεφύρωση των πολιτισμικών, γλωσσικών και θεσμικών χασμάτων, διευκολύνοντας την επικοινωνία, οικοδομώντας την εμπιστοσύνη και προωθώντας την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες.

Οι αρμοδιότητες των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών για την υγεία περιλαμβάνουν:

- Ενημέρωση-εκπαίδευση-ευαισθητοποίηση
- Καθοδήγηση και υποστήριξη
- Συνεργασία με τους φορείς της κοινότητας που εξυπηρετούν
- Χαρτογράφηση των πληθυσμών Ρομά και μη Ρομά (ευάλωτοι πληθυσμοί)

Στη Ρουμανία, για να γίνει ένα άτομο Ρομά διαμεσολαβητής/ρια, πρέπει να πληροί τα ακόλουθα βασικά κριτήρια:

- να είναι Ρομά.
- να έχει βαθιά γνώση της κοινότητας στην οποία θα εργαστεί.
- να έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον 10 έτη σχολικής εκπαίδευσης.
- να έχει ολοκληρώσει με επιτυχία ένα αναγνωρισμένο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης.

Στόχος της παρέμβασης της διαμεσολάβησης στον τομέα της υγείας είναι να διευκολυνθεί η συμπεριληπτική πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας για άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, ιδίως Ρομά, μέσα από τη διαμεσολάβηση μεταξύ αυτών και των τοπικών υγειονομικών αρχών και των φορέων κοινωνικής προστασίας. Ο/η διαμεσολαβητής/ρια στον τομέα της υγείας αποτελεί έναν σημαντικό πυλώνα για τη διασφάλιση της πρόσβασης

¹ World Health Organization. (2015). *The European mental health action plan 2013–2020*. https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/280604/WHO-Europe-Mental-Health-ACTION-PLAN-2013-2020.pdf

² European Union Agency for Fundamental Rights. (2021). *Roma and Travellers in six countries – Technical report*. Publications Office of the European Union. <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/roma-and-travellers-six-countries-technical-report>

στις υπηρεσίες υγείας και την προώθηση ενός υγιούς τρόπου ζωής στις κοινότητες που εξυπηρετεί.

Οι Ρομά διαμεσολαβητές/ριες δεν είναι μόνο διαμεσολαβητές/ριες υπηρεσιών, αλλά και πολιτιστικοί/ές μεσάζοντες/ουσες που συμβάλλουν στη μείωση των διαρθρωτικών ανισοτήτων και στην άμβλυση του στιγματισμού. Ο ρόλος τους έχει αναγνωριστεί και προωθηθεί σε διάφορα μοντέλα δημόσιας υγείας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Στην Ελλάδα, ωστόσο, το επάγγελμα του/της Ρομά διαμεσολαβητή/ριας δεν έχει ακόμη θεσμοθετηθεί επίσημα από το κράτος, γεγονός που ενδέχεται να περιορίσει τη συνέπεια, τη ρύθμιση και την αναγνώριση της συμβολής τους στον τομέα της δημόσιας υγείας. Επιπλέον, οι διαμεσολαβητές/ριες πρέπει να αναγνωρίζονται από την Ένωση Ρομά Διαμεσολαβητών/ριών της Ελλάδας, διαφορετικά δεν έχουν εξουσιοδότηση για να παρέχουν υπηρεσίες. Αυτή η έλλειψη επίσημης θεσμοθέτησης δημιουργεί δυσκολίες όσον αφορά την τυποποίηση, την κατάρτιση και την ένταξη των Ρομά διαμεσολαβητών/ριών στις δημόσιες υπηρεσίες.

• Επαγγελματίας Ψυχικής Υγείας

Ο επαγγελματίας ψυχικής υγείας είναι ένας/μία εξειδικευμένος/η κλινικός/ή γιατρός που έχει εκπαιδευτεί και εξουσιοδοτηθεί για να παρέχει ψυχολογική υποστήριξη, ψυχιατρική αξιολόγηση, συμβουλευτική και θεραπευτικές παρεμβάσεις. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει ψυχιάτρους, κλινικούς ψυχολόγους, νοσηλευτές/ριες που εργάζονται στον τομέα της ψυχικής υγείας, ψυχοθεραπευτές/ριες, συμβούλους με άδεια άσκησης επαγγέλματος και κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε ιδρύματα ψυχικής υγείας. Οι επαγγελματίες στον τομέα της ψυχικής υγείας είναι υπεύθυνοι/ες για **τον έλεγχο, τη διάγνωση, την ατομική ή ομαδική θεραπεία, τον σχεδιασμό της θεραπείας, την παραπομπή σε εξειδικευμένες υπηρεσίες** και, σε ορισμένες περιπτώσεις, **την παρέμβαση σε περιπτώσεις κρίσης**. Όταν εργάζονται στο πλαίσιο των κοινοτήτων Ρομά, πρέπει, επίσης, να διαθέτουν πολιτισμική ικανότητα και κατανόηση των συστημικών διακρίσεων, ώστε να διασφαλίζεται η ηθική και αποτελεσματική παροχή φροντίδας.³⁴

• Οδός παραπομπής

Η οδός παραπομπής αναφέρεται στη δομημένη και προκαθορισμένη ακολουθία ενεργειών μέσω της οποίας τα άτομα που έχουν αναγνωριστεί ως έχοντα ανάγκη ψυχικής υγείας παραπέμπονται από **την αρχική επαφή σε επίπεδο κοινότητας (συχνά μέσω των**

³ American Psychological Association. (2017). *Multicultural guidelines: An ecological approach to context, identity, and intersectionality*. <https://www.apa.org/about/policy/multicultural-guidelines.pdf>

⁴ World Health Organization. (2018). *Mental health atlas 2017*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241514019>

Ρομάδιαμεσολαβητών/ριών υγείας ή των κοινωνικών λειτουργιών) στην επίσημη κλινική περίθαλψη εντός των υγειονομικών ιδρυμάτων.

Περιλαμβάνει μηχανισμούς **αναγνώρισης, συγκατάθεσης, τεκμηρίωσης, προγραμματισμού ραντεβού, ανατροφοδότησης και παρακολούθησης**, εξασφαλίζοντας τη συνέχεια και την ολοκλήρωση της φροντίδας. Οι αποτελεσματικές οδοί παραπομπής περιορίζουν τα περιστατικά εγκατάλειψης της θεραπείας, ενισχύουν τη λογοδοσία και συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα των συστημάτων υγείας. Στο πλαίσιο των Ρομά, πρέπει, επίσης, να λαμβάνουν υπόψη την οικοδόμηση εμπιστοσύνης, την ευέλικτη επικοινωνία και την πιθανή κινητικότητα των πληθυσμών.⁵

• Πολιτισμική ικανότητα

Η πολιτισμική ικανότητα είναι η ικανότητα των επαγγελματιών και των ιδρυμάτων να **κατανοούν αποτελεσματικά, να επικοινωνούν και να παρέχουν υπηρεσίες σε άτομα από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα**. Στο πλαίσιο της ψυχικής υγείας των Ρομά, η πολιτισμική ικανότητα συνεπάγεται την αναγνώριση και την ενσωμάτωση των **παραδόσεων, των συγγενικών συστημάτων, των τρόπων επικοινωνίας, των ιστορικών εμπειριών περιθωριοποίησης και των συγκεκριμένων πεποιθήσεων της κοινότητας σχετικά με την υγεία** σε όλες τις πτυχές της παροχής υπηρεσιών. Απαιτεί εξίσου μια **διαπροσωπική ευαισθησία** όσο και τη **θεσμική προσαρμογή**, συμπεριλαμβανομένης της αναθεώρησης των υφιστάμενων διαδικασιών, της κατάρτισης του προσωπικού και της ουσιαστικής συμμετοχής της κοινότητας. Η ανάπτυξη της πολιτισμικής ικανότητας θεωρείται απαραίτητη για την εξάλειψη των ανισοτήτων στον τομέα της υγείας και τη βελτίωση των αποτελεσμάτων υγείας στις μειονοτικές πληθυσμιακές ομάδες.⁶⁷

⁵ World Health Organization. (2021). *Comprehensive mental health service networks: Promoting person-centred and rights-based approaches*. World Health Organization. <https://www.who.int/publications-detail-redirect/9789240025844>

⁶ Betancourt, J. R., Green, A. R., & Carrillo, J. E. (2002). *Cultural competence in health care: Emerging frameworks and practical approaches*. The Commonwealth Fund. <https://www.commonwealthfund.org/publications/fund-reports/2002/oct/cultural-competence-health-care-emerging-frameworks-and>

⁷ European Union Agency for Fundamental Rights. (2018). *A persisting concern: Anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion*. <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/persisting-concern-anti-gypsyism-barrier-roma-inclusion>

4. Ενδιαφερόμενοι/ εμπλεκόμενοι φορείς και ρόλοι

Διαμεσολαβητές Υγείας Ρομά (RHMs)

Οι RHMs διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο ως πολιτισμικά επαρκείς «γέφυρες» μεταξύ των κοινοτήτων Ρομά και των δημόσιων συστημάτων ψυχικής υγείας. Επιλέγονται από τους ίδιους τους Ρομά και ενδείκνυται να λαμβάνουν εξειδικευμένη εκπαίδευση, έτσι ώστε να μπορούν να αναγνωρίζουν ενδείξεις ψυχικών διαταραχών, να εφαρμόζουν ευαίσθητες πολιτισμικά διαδικασίες ανίχνευσης και να διευκολύνουν την διαδικασία παραπομπής σε εξειδικευμένους επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Ωστόσο, στην πράξη, αυτό διαφοροποιείται μεταξύ των χωρών. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα οι περισσότεροι RHMs δεν λαμβάνουν κάποια επίσημη εκπαίδευση, αντιθέτως οι γνώσεις τους αποκτώνται συχνά εμπειρικά. Στη Ρουμανία, η επικοινωνία τους με τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας παραμένει ασαφής. Οι RHMs συχνά συνεργάζονται με ένα ευρύ φάσμα φορέων που παρέχουν ψυχοκοινωνικο-ιατρική μέριμνα, αντί να λειτουργούν στο πλαίσιο ενός σαφώς δομημένου συστήματος παραπομπής στην ψυχική υγεία.

Επιπλέον, οι RHMs βοηθούν τα άτομα και τις οικογένειές τους να κατανοήσουν τη φύση και τον σκοπό των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, εξασφαλίζοντας, με αυτόν τον τρόπο, την ενημερωμένη συγκατάθεση. Ο ρόλος τους υπερβαίνει τη μετάφραση ή τη λογιστική διευκόλυνση και περιλαμβάνει την ενεργό πολιτισμική διαμεσολάβηση και την υπεράσπιση των αξιών, των παραδόσεων και των τρόπων επικοινωνίας των Ρομά σε κλινικά πλαίσια. Αυτή η μοναδική θέση εμπιστοσύνης συμβάλλει στη μείωση των εμποδίων πρόσβασης στη φροντίδα αλλά και στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης της κοινότητας προς τα συστήματα ψυχικής υγείας.⁸

Επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας (MHPs)

Οι MHPs (ψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κ.α.) είναι υπεύθυνοι για τη διαγνωστική και θεραπευτική φροντίδα των παραπεμπόμενων. Εκτός από τον κλινικό τους ρόλο, οφείλουν να αναπτύξουν πολιτισμικά προσαρμοσμένες προσεγγίσεις που λαμβάνουν υπόψη τον ιστορικό αποκλεισμό και τη δυσπιστία που έχουν βιώσει οι κοινότητες των Ρομά. Οι MHPs συνεργάζονται με τους RHMs προκειμένου να διασφαλίσουν ότι ο θεραπευτικός σχεδιασμός είναι πολιτισμικά ευαίσθητος, γλωσσικά προσβάσιμος και συναισθηματικά ασφαλής για τον εκάστοτε χρήστη υπηρεσιών.

Επιπλέον, οι MHPs ενθαρρύνονται να λαμβάνουν συνεχιζόμενη εκπαίδευση στη διαπολιτισμική επικοινωνία και στη μείωση άρρητων προκαταλήψεων, καθώς και να αναγνωρίζουν την επίδραση των δομικών ανισοτήτων στην ψυχική υγεία. Αυτό το συνεργατικό μοντέλο φροντίδας βελτιώνει τη συνέχεια της θεραπείας, ενισχύει την

εμπιστοσύνη και διατηρεί μία αμφίδρομη μαθησιακή διαδικασία μεταξύ των επαγγελματιών και των εκπροσώπων της κοινότητας των Ρομά.^{9,10}

⁸ AMKE Agalia / SASTIPE Project. (2024). *Roma Health Mediators and Community Empowerment*. <https://amkeagalia.gr/en/sastipe>

⁹ WHO Europe. (2023). *Roma Health Mediators: Successes and Challenges in Supporting Mental Health*. <https://www.who.int/europe>

¹⁰ Open Society Foundations. (2021). *Improving Access to Health Care for Roma Through Mediation*. <https://www.opensocietyfoundations.org>

Κοινωνικές και Κοινοτικές Υπηρεσίες

Οι κοινωνικές υπηρεσίες αποτελούν θεμελιώδη πυλώνα του Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά, καθώς εξυπηρετούν βασικούς, μη κλινικούς προσδιοριστές της ευημερίας. Σε αυτούς περιλαμβάνονται η πρόσβαση στη στέγαση, η υποστήριξη στην επαγγελματική αποκατάσταση, η εκπαίδευση, η παιδική προστασία και η οικονομική ασφάλεια. Ο συνδυασμός του κοινωνικού μειονεκτήματος και της ψυχολογικής δυσφορίας συναντάται συχνά σε περιθωριοποιημένους πληθυσμούς και ως εκ τούτου κρίνεται απαραίτητο οι RHMs και οι MHPs να διατηρούν ισχυρούς δεσμούς με τις δημοτικές υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί και τα στελέχη των κοινοτικών υπηρεσιών διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην υποστήριξη της φροντίδας που αποβλέπει στην ανάρρωση, στη δημιουργία εξατομικευμένων σχεδίων υποστήριξης και στον συντονισμό μεταξύ διαφορετικών υπηρεσιών. Ο ρόλος τους συμβάλλει στη διασφάλιση ότι η οι παρεμβάσεις ψυχικής υγείας εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικής προστασίας και συμπερίληψης.¹¹

Δήμοι και Τοπικές Αρχές

Οι τοπικές αρχές λειτουργούν ως ο επιχειρησιακός πυρήνας του Πρωτοκόλλου Συνεργασίας, διευκολύνοντας την υλοποίησή του μέσω δημοτικών σχεδίων δράσης στον τομέα της υγείας και της κοινωνικής μέριμνας. Παρέχουν διοικητική, υλικοτεχνική και οικονομική υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένου του ορισμού τοπικών ομάδων συντονισμού και της ένταξης των RHMs στις δημοτικές δράσεις ενημέρωσης και παρέμβασης στην κοινότητα.

Οι δημοτικές αρχές ενθαρρύνονται να θεσμοθετήσουν συμμετοχικές διαδικασίες σχεδιασμού, εμπλέκοντας εκπροσώπους των Ρομά, ΜΚΟ και παρόχους υπηρεσιών, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι καλύπτονται οι τοπικές ανάγκες. Η ηγεσία τους είναι επίσης

καθοριστική στην προώθηση εκστρατειών καταπολέμησης του στίγματος και στην ενσωμάτωση του δικτύου ψυχικής υγείας στους μηχανισμούς τοπικής διακυβέρνησης.¹²

¹¹ European Commission. (2020). *EU Roma Strategic Framework for Equality, Inclusion and Participation 2020–2030*. <https://commission.europa.eu>

¹² FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. (2022). *Local Engagement for Roma Inclusion: Good Practices and Lessons*. <https://fra.europa.eu>

Εθνικά Υπουργεία και Δημόσιοι Φορείς Υγείας

Οι θεσμοί σε εθνικό επίπεδο, όπως τα Υπουργεία Υγείας και Κοινωνικών Υποθέσεων, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών και το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, είναι υπεύθυνοι για την εναρμόνιση του Πρωτοκόλλου Συνεργασίας με τις υφιστάμενες στρατηγικές δημόσιας υγείας και τα πλαίσια ένταξης των Ρομά. Παρέχουν πολιτική συνοχή, μηχανισμούς χρηματοδότησης και τεχνική καθοδήγηση για τη στήριξη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας. Οι φορείς αυτοί έχουν επίσης την ευθύνη αξιολόγησης του αντίκτυπου του Πρωτοκόλλου και διασφάλισης της ενσωμάτωσής του στο εθνικό σύστημα υγείας.

Ειδικότερα, οι εθνικές αρχές ενθαρρύνονται να θεσμοθετήσουν τον ρόλο των RHMs μέσω συστημάτων πιστοποίησης, απασχόλησης σε υπηρεσίες του δημόσιου τομέα και επίσημης ένταξής τους σε διεπιστημονικές ομάδες.¹³ Στη Ρουμανία, ο RHM προσλαμβάνεται από την τοπική αρχή (δημαρχία) και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Υγείας μέσω του Τμήματος Δημόσιας Υγείας της περιφέρειας στην οποία ανήκει η τοπική αρχή. Παράλληλα, η παρακολούθηση και αξιολόγηση του RHM πραγματοποιείται από τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας (θεσμός υπαγόμενος στο Υπουργείο Υγείας).

Φορείς Κοινωνίας Πολιτών και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των ΜΚΟ που ηγούνται από Ρομά και των ομάδων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποτελούν βασικούς εταίρους στην ανάπτυξη ικανοτήτων, την ευαισθητοποίηση και τη συνθηγορία. Συχνά είναι οι πρώτοι που εντοπίζουν τα κενά στις υπηρεσίες και τις ανάγκες της κοινότητας, ενώ διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την υποστήριξη των RHMs και τον σχεδιασμό εργαλείων για την παρακολούθηση της ποιότητας και της προσβασιμότητας των υπηρεσιών.

Οι ΜΚΟ μπορούν επίσης να λειτουργούν ως αξιόπιστοι διαμεσολαβητές μεταξύ της κοινότητας των Ρομά και των δημόσιων φορέων, προωθώντας τον διάλογο και τη μεταρρύθμιση πολιτικών. Η εμπλοκή τους ενισχύει την προσαρμοστικότητα και τη συμπεριληπτικότητα του Δικτύου Ψυχικής Υγείας και καλλιεργεί την ανθεκτικότητα και την αυτοδιάθεση της κοινότητας.¹⁴

¹³ Greek National Strategy for Roma Inclusion 2021–2030. Ministry of Labor and Social Affairs. <https://socialprotection.gov.gr>

¹⁴ ERGO Network. (2023). *Roma Civil Society Monitoring Report – Health and Housing Dimensions*. <https://ergonetwork.org>

Εξουσιοδοτημένα Πρόσωπα Επαφής

Για την υποστήριξη της αποτελεσματικής επικοινωνίας και του συντονισμού εντός του Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά, κάθε φορέας ή οργανισμός μπορεί να ορίσει ένα πρόσωπο αναφοράς, σύμφωνα με τις δυνατότητές του.

Στις περιπτώσεις όπου ο καθορισμός προσώπου αναφοράς δεν είναι εφικτός λόγω περιορισμών, θα παρέχονται έγκυρα στοιχεία επικοινωνίας μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας. Αυτό θα συμβάλλει στη διασφάλιση αποτελεσματικής επικοινωνίας, ομαλής συνεργασίας και ορθής λειτουργίας της διαδικασίας παραπομπής.

5. Δομή και Διακυβέρνηση του Δικτύου

Το Δίκτυο Ψυχικής Υγείας των Ρομά (RMHN) θα συσταθεί σε κάθε συμμετέχουσα χώρα (Ελλάδα, Ρουμανία, Βουλγαρία) με στόχο τη διευκόλυνση δομημένης, αποτελεσματικής και βιώσιμης συνεργασίας μεταξύ RHMs και MHPs. Κάθε RMHN θα απαρτίζεται από τουλάχιστον 30 μέλη (15 RHMs και 15 MHPs) έως το τέλος του προγράμματος. Η διακυβέρνηση των Δικτύων θα ασκείται από τον Εθνικό Συντονισμό, ο οποίος θα:

- Διασφαλίζει ότι τα μέλη τηρούν το Πρωτόκολλο Συνεργασίας και τον Κώδικα Δεοντολογίας και Εργασίας.
- Οργανώνει και διευκολύνει τακτικές διαδικτυακές συναντήσεις συντονισμού.
- Συντονίζει τη συντήρηση και χρήση της εθνικής Πλατφόρμας Επικοινωνίας και Ηλεκτρονικής Μάθησης.
- Παρακολουθεί την εξέλιξη της συμμετοχής και της δραστηριότητας του Δικτύου.
- Προάγει τη συνέχεια της συνεργασίας μετά το πέρας του πρότζεκτ μέσω δομημένης παρακολούθησης και πρόσθετης στρατολόγησης (τουλάχιστον 5 RHMs και 10 MHPs ανά χώρα μέσα σε 12 μήνες από τη λήξη του προγράμματος).

Κάθε RMHN θα περιλαμβάνει μία Επιτροπή Καθοδήγησης (τουλάχιστον έναν RHM και έναν MHP), η οποία θα παρέχει στρατηγική καθοδήγηση και θα υποστηρίζει τη λήψη αποφάσεων σε λειτουργικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης της πλατφόρμας και της διασφάλισης της ποιότητας.

6. Δίαυλοι Επικοινωνίας

Η συνεχής, αξιόπιστη και πολιτισμικά επαρκής επικοινωνία μεταξύ των Διαμεσολαβητών Υγείας Ρομά (RHM) και των Επαγγελματιών Ψυχικής Υγείας (MHP) είναι κρίσιμη για την επιτυχία του έργου SASTIPE. Η επικοινωνία υπερβαίνει τις τυπικές διοικητικές διαδικασίες και θεμελιώνεται σε μια σχέση εμπιστοσύνης, αμοιβαίας αναγνώρισης της γνώσης και ευελιξίας στην ανταπόκριση στις ανάγκες της κοινότητας. Για τον σκοπό αυτό έχει αναπτυχθεί ένα πολυδιάστατο και πολυκαναλικό σύστημα επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών, το οποίο περιλαμβάνει:

6.1 Συναντήσεις Συντονισμού (Διαδικτυακές και Δια Ζώσης)

Διαδικτυακές Συναντήσεις Συντονισμού: Πραγματοποιούνται τακτικά σε κάθε χώρα, με τη συχνότητα και τη διάρκεια να καθορίζονται από την ατζέντα και τις προτεραιότητες του εκάστοτε Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά. Στις συναντήσεις αυτές περιλαμβάνονται η ανταλλαγή εμπειριών πεδίου, η ανάλυση σύνθετων περιστατικών, η παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού και η ενημέρωση για σχετικές εξελίξεις πολιτικής ή έρευνας.

Θεματικές Ομάδες Εργασίας: Μπορεί να συσταθούν, όποτε απαιτείται, γύρω από συγκεκριμένα θέματα (π.χ. ψυχική υγεία παιδιών, ψυχοκοινωνική υποστήριξη θυμάτων βίας, διαχείριση εξαρτήσεων), με τη συμμετοχή RHM και MHP, και να συγκαλούνται σύμφωνα με τις προτεραιότητες και το χρονοδιάγραμμα κάθε χώρας, με σκοπό την υποστήριξη της ανάπτυξης στοχευμένων εργαλείων ή παρεμβάσεων.

6.2 Ψηφιακά Κανάλια

Εθνικές Λίστες Ηλεκτρονικού Ταχυδρομείου: Ομαδικές λίστες αποστολής για ανακοινώσεις, διαμοιρασμό εγγράφων και ενημερώσεις σχετικά με πολιτικές ή θεσμικά πλαίσια, υπό την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιούνται ασφαλείς εφαρμογές και δεν γνωστοποιούνται ευαίσθητα δεδομένα.

Εσωτερικά Ενημερωτικά Δελτία: από τις εθνικές ομάδες συντονισμού, τα οποία περιλαμβάνουν νέα του δικτύου, συνεντεύξεις, προτεινόμενα εργαλεία και καλές πρακτικές.

Χρήση της Διαδικτυακής Πλατφόρμας Επικοινωνίας και E-learning

Η Διαδικτυακή Πλατφόρμα Επικοινωνίας και Ηλεκτρονικής Μάθησης θα αποτελέσει τον κύριο ψηφιακό οδηγό για όλες τις δραστηριότητες του Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά (RMHN) σε κάθε συμμετέχουσα χώρα (Ελλάδα, Ρουμανία, Βουλγαρία). Το πολυδιάστατο αυτό εργαλείο, έχει σχεδιαστεί ώστε να ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των Διαμεσολαβητών Υγείας Ρομά (RHMs) και των Επαγγελματιών Ψυχικής Υγείας (MHPs), υποστηρίζοντας τη διατομεακή συνεργασία, την ανταλλαγή γνώσης και την ανάπτυξη δεξιοτήτων καθ' όλη τη διάρκεια αλλά και μετά το πέρας του προγράμματος.

Η Πλατφόρμα θα προσφέρει τις ακόλουθες βασικές λειτουργίες:

- **Σύστημα Μηνυμάτων**: Επιτρέπει την άμεση επικοινωνία μεταξύ των μελών του δικτύου (π.χ. παραπομπές, υποστήριξη περιστατικών).
- **Ημερολόγιο Εκδηλώσεων και Εργαλεία Προγραμματισμού**: Για τον συντονισμό συναντήσεων, εκπαιδεύσεων και θεματικών εργαστηρίων.
- **Αποθετήριο Πόρων**: Φιλοξενεί εργαλεία, εγχειρίδια, καλές πρακτικές, έρευνες και εκπαιδευτικό υλικό.
- **Ενότητα Ηλεκτρονικής Μάθησης**: Για ασύγχρονη εκπαίδευση των RHMs και MHPs, προσφέροντας στοχευμένες θεματικές και πιστοποιήσεις.

Κάθε χώρα θα διαχειρίζεται έναν ξεχωριστό εθνικό υποτομέα της Πλατφόρμας στη δική της γλώσσα, διασφαλίζοντας τη διατήρηση της τοπικής συνάφειας και χρησικότητας. Οι υποτομείς αυτοί θα περιλαμβάνουν τόσο περιεχόμενο ειδικό για κάθε χώρα όσο και κοινά ευρωπαϊκά εργαλεία και εκπαιδευτικές ενότητες.

Διασφάλιση Ποιότητας και Λειτουργικής Συνέπειας

Οι εθνικές ομάδες συντονισμού θα διασφαλίζουν:

- Την προσβασιμότητα της πλατφόρμας (φιλικό περιβάλλον χρήσης, συμβατότητα με κινητές συσκευές).
- Τη χρησικότητα και την τακτική ενημέρωση του περιεχομένου, με βάση την ανατροφοδότηση των χρηστών και τις εξελίξεις του πρότζεκτ.
- Την προστασία των δεδομένων και την πλήρη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του GDPR.
- Την τεχνική υποστήριξη και τις υπηρεσίες αρχικής πρόσβασης για όλους τους χρήστες.
- Τη συνεχή εποπτεία του περιεχομένου ώστε να διασφαλίζεται η αξιόπιστη, με σεβασμό και με νόημα χρήση

Η πλατφόρμα θα αναπτυχθεί βάσει ενός συστήματος διαχείρισης μάθησης (LMS) ανοικτού κώδικα, όπως το MOODLE, διασφαλίζοντας την προσαρμοστικότητα, την επεκτασιμότητα και τη διαρκή συνάφεια του μαθησιακού περιβάλλοντος και μετά την ολοκλήρωση του πρότζεκτ.

Η αποτελεσματική χρήση της Πλατφόρμας αναμένεται να αποτελέσει ακρογωνιαίο λίθο για τη βιωσιμότητα και τη λειτουργική συνέχεια του RMHN, ενισχύοντας τις τοπικές ικανότητες αναφοράς των αναγκών ψυχικής υγείας των Ρομά με ολοκληρωμένο και διατομεακό τρόπο.

7. Διαδικασίες Ανίχνευσης και Παραπομπής

7.1 Ανίχνευση

Στο πλαίσιο της συνεργασίας τους με επαγγελματίες ψυχικής υγείας και πληθυσμούς Ρομά, οι διαμεσολαβητές θα εκπαιδευτούν στη χρήση συγκεκριμένων ψυχομετρικών εργαλείων για την εκτίμηση της ψυχικής υγείας, τα οποία θα μπορούν να εφαρμόζουν κατά τις αλληλεπιδράσεις τους με άτομα από τις κοινότητες Ρομά.

Τα προτεινόμενα ψυχομετρικά εργαλεία είναι τα εξής:

- **WHO-5 (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας-Πέντε Δείκτες Ευεξίας):** Ερωτηματολόγιο πέντε ερωτήσεων που μετρά την υποκειμενική ευεξία. Χαμηλή βαθμολογία (<13) υποδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης για πιθανά καταθλιπτικά συμπτώματα.
- **PHQ-9 (Ερωτηματολόγιο Υγείας Ασθενούς-9):** Ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς για την εκτίμηση της έντασης και της συχνότητας των καταθλιπτικών συμπτωμάτων. Βαθμολογίες άνω του 10 υποδεικνύουν μέτρια έως σοβαρή κατάθλιψη και ανάγκη παραπομπής.
- **GAD-7 (Διαταραχή Γενικευμένου Άγχους-7):** Ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς για την ανίχνευση και την εκτίμηση της βαρύτητας των συμπτωμάτων γενικευμένου άγχους. Αποτελείται από επτά ερωτήσεις που βαθμολογούνται σε κλίμακα 4 σημείων, αντανακλώντας εμπειρίες των τελευταίων δύο εβδομάδων.
- **PSS-14 (Κλίμακα Αντιλαμβανόμενου Στρες-14 ερωτήσεις):** Ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς που έχει σχεδιαστεί για τη μέτρηση της αντίληψης του στρες στη ζωή ενός ατόμου. Αξιολογεί τον βαθμό στον οποίο οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται τη ζωή τους ως απρόβλεπτη, ανεξέλεγκτη και υπερφορτωμένη κατά τη διάρκεια του τελευταίου μήνα.

Οι διαμεσολαβητές που θα συμμετέχουν θα έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα έτσι ώστε να υποστηρίζουν τα άτομα στη συμπλήρωση αυτών των ψυχομετρικών εργαλείων, να κατανοούν την ερμηνεία τους και να αναγνωρίζουν τα όρια βαθμολογίας που υποδεικνύουν την αναγκαιότητα παραπομπής σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας.

7.2 Διαδικασία Παραπομπής

Η διαδικασία παραπομπής στο πλαίσιο του Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά (RMHN) βασίζεται στη διασύνδεση και στον συντονισμένο τρόπο συνεργασίας μεταξύ RHMs και MHPs, διασφαλίζοντας ότι η υποστήριξη παρέχεται με σεβασμό στην πολιτισμική ιδιαιτερότητα, με διαφάνεια και επαγγελματισμό.

Εναύσματα Παραπομπής

Μία παραπομπή μπορεί να ξεκινήσει:

- Με άμεσο αίτημα του ίδιου του ατόμου ή της οικογένειάς του
- Με την ανίχνευση ενδείξεων ψυχικής δυσφορίας από τον RHM μέσω της χρήση ψυχομετρικών εργαλείων (π.χ. WHO-5, PHQ-9)
- Με την προφορική ενημέρωση από άλλο μέλος της κοινότητας ή επαγγελματία

Ο RHM καταγράφει τις διαπιστωμένες ανάγκες και ενεργοποιεί το πρωτόκολλο παραπομπής.

Συνεργατική Παραπομπή Μέσω του RMHN

Η παραπομπή δεν είναι αποκλειστική ευθύνη του RHM, αλλά μία συντονισμένη διαδικασία εντός του RMHN, βασισμένη στο Πρωτόκολλο Συνεργασίας. Τα βήματα περιλαμβάνουν:

- Συμβουλευτική με έναν ΜΗΡ εντός του Δικτύου για την επιβεβαίωση ή την περαιτέρω αξιολόγηση της αναγκαιότητας παραπομπής
- Κοινή κατάρτιση ενός σχεδίου φροντίδας (προσδιορισμός της κατάλληλης υπηρεσίας, του φορέα παραπομπής και επιλογή συνοδού, εφόσον κριθεί απαραίτητο)
- Ενίσχυση της συνεργατικής συνέχειας της φροντίδας μέσω τακτικής επικοινωνίας μεταξύ ΜΗΡ, RHM και του ατόμου ή της οικογένειάς του

Σε περίπτωση που ένας ΜΗΡ του Δικτύου έρθει σε επαφή με άτομο Ρομά και εντοπίσει την ανάγκη για πολιτισμική διαμεσολάβηση, επικοινωνιακή υποστήριξη ή ενίσχυση της εμπιστοσύνης και της ενεργούς συμμετοχής, μπορεί να ζητήσει τη συμμετοχή του RHM.

Δομές Υποδοχής

Ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε κάθε χώρα, οι παραπομπές κατευθύνονται προς:

- Κοινοτικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας / Κέντρα Ψυχικής Υγείας
- Εφημερεύουσες Υπηρεσίες Ψυχιατρικών Νοσοκομείων / Ψυχιατρικές Κλινικές Γενικών Νοσοκομείων
- Κινητές Μονάδες Ψυχικής Υγείας
- Κέντρα Ημέρας ή άλλες Κοινοτικές Υπηρεσίες
- Ιδιωτικά Ιατρεία Ψυχιάτρων, Ψυχολόγων, ή άλλων Επαγγελματιών Ψυχικής Υγείας
- Κέντρα Αντιμετώπισης Έμφυλης Βίας

Το RMHN διασφαλίζει τη θεσμική και οργανωτική συνεργασία των παραπάνω δομών, ώστε οι παραπομπές να γίνονται με σεβασμό, συνέχεια και ποιότητα φροντίδας.

Ενημερωμένη Συναίνεση και Υποστήριξη

Κάθε παραπομπή πραγματοποιείται μόνο μετά την εξασφάλιση ρητής και γραπτής συναίνεσης του ατόμου, μέσω τυποποιημένου εντύπου συναίνεσης. Ο RHM:

- Ενημερώνει το άτομο σχετικά με τη διαδικασία παραπομπής και τα οφέλη της
- Διευκολύνει τον προγραμματισμό ραντεβού και την επικοινωνία
- Μπορεί, εφόσον χρειαστεί, να συνοδεύσει το άτομο στην υπηρεσία
- Παραμένει σημείο αναφοράς καθ' όλη τη θεραπευτική διαδικασία

Ανατροφοδότηση και Παρακολούθηση

Μετά την παραπομπή, ο ΜΗΡ καταγράφει την πορεία του ατόμου στο σύστημα, ο RHM ενημερώνεται για την πρόοδο του ατόμου και η Εθνική Συντονιστική Ομάδα του RMHN παρακολουθεί τη συνολική αποτελεσματικότητα των διαδικασιών παραπομπής και φροντίδας. Οι τακτικές διαδικασίες ανασκόπησης περιλαμβάνουν:

- Συναντήσεις ανασκόπησης περιστατικών μεταξύ RHM και ΜΗΡ
- Προσαρμογές στις διαδικασίες παραπομπής και παρακολούθησης, όπου απαιτείται
- Αξιολόγηση των επιπέδων ικανοποίησης του ατόμου και της οικογένειάς του

Πρωτόκολλο Έκτακτης Ανάγκης

Οι διαμεσολαβητές θα εκπαιδευτούν έτσι ώστε να αναγνωρίζουν σημεία ψυχιατρικής κρίσης, όπως:

- Αυτοκτονικός ιδεασμός
- Ενεργός αυτοτραυματισμός ή πρόθεση πρόκλησης βλάβης σε άλλους

Σε τέτοιες περιπτώσεις θα πραγματοποιείται άμεση παραπομπή στο εφημερεύον νοσοκομείο ή, όπου υπάρχει, σε υπηρεσία παρέμβασης στη κρίση. Εάν κριθεί αναγκαίο, θα ενεργοποιούνται διαδικασίες ακούσιας νοσηλείας, σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο κάθε χώρας.

Η συντονισμένη αυτή διαδικασία ανίχνευσης και παραπομπής διασφαλίζει την έγκαιρη αναγνώριση και διαχείριση των αναγκών ψυχικής υγείας στις κοινότητες Ρομά, μέσα από μια πολιτισμικά ευαίσθητη προσέγγιση και τη διεπιστημονική συνεργασία.

8. Ανάπτυξη Ικανοτήτων και Εκπαίδευση

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενίσχυση των ικανοτήτων τόσο των Διαμεσολαβητών Υγείας Ρομά (RHMs) όσο και των Επαγγελματιών Ψυχικής Υγείας (MHPs), ώστε να διασφαλιστεί μια αποτελεσματική και πολιτισμικά κατάλληλη συνεργασία στο πλαίσιο του Δικτύου Ψυχικής Υγείας των Ρομά.

8.1 Εκπαίδευση για τους Διαμεσολαβητές Υγείας Ρομά (RHM)

Θα αναπτυχθεί για τους RHMs ένα δομημένο πρόγραμμα εκπαίδευσης, το οποίο θα εστιάζει:

- Στην κατανόηση θεμάτων ψυχικής υγείας και της διαδικασίας παραπομπής
- Στην ανάπτυξη αποτελεσματικής επικοινωνίας με τους MHPs και τους Ρομά ασθενείς
- Στην εφαρμογή δεξιοτήτων διαμεσολάβησης και πολιτισμικής γνώσης κατά τη διαδικασία παραπομπής
- Στην προώθηση ηθικής, ανθρώπινης και επαγγελματικής υποστήριξης για τους Ρομά με ζητήματα ψυχικής υγείας

8.2 Εκπαίδευση για του Επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας (ΜΗΡ)

Ταυτόχρονα, ένα συμπληρωματικό πρόγραμμα εκπαίδευσης θα αναπτυχθεί και για τους ΜΗΡs, το οποίο θα εστιάζει:

- Στην καλλιέργεια πολιτισμικής ενημερότητας και στην ιστορία των Ρομά
- Στις στρατηγικές επικοινωνίας και διασφάλισης ενεργούς συμμετοχής
- Στα εμπόδια πρόσβασης σε υπηρεσίες και στο στίγμα
- Στην εφαρμογή πολιτισμικά ευαίσθητων παρεμβάσεων ψυχικής υγείας

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα περιλαμβάνουν αυξημένη αυτοπεποίθηση των επαγγελματιών, μείωση των προκαταλήψεων και ενδυνάμωση της συνεργασίας με τους RHMs.

